

Enrico Prampolinis maleri: »Mussolinis sortskjorte 15. april 1919« udtrykker på bedste vis den fascistiske selvforståelse. Fascisterne i midten af billedet redder Italien fra den røde fare symboliseret ved, at fascisterne omkranser sig med den italienske tricolores farver, rødt, hvidt og grønt, samtidig med at de presser de røde horder ud i kanten af billedet (samfundet). Til højre i billedet ses en brændende avisbygning. Det er til minde om fascisternes angreb på den socialistiske avis »Avanti!«s redaktionslokaler den 15. april 1919 – et angreb som kostede flere døde og sårede.

Begrebet fascisme stammer fra det latinske ord »fasces«. Det var navnet på det rigsknippe med økse, der var de antikke romerske liktorers (retsbetjentes) symbol på deres ret til at prygle (med rigsknippet) og straffe med døden (med øksen). På moderne italiensk er »fasces« blevet til »fascio«, der betyder bundt eller gruppe. Både ordet og symbolet blev overtaget af den fascistiske bevægelse »fascio di combattimento«, som blev dannet i marts 1919. Siden er ordet altså gået over i det generelle begreb fascisme, som bruges på højst forskelligt vis. I daglig tale og i journalistik an-

vendes ordet fascistisk i dag ofte til at beskrive enhver form for højre-orienteret styre, som benytter sig af vold og undertrykkelse over for politiske modstandere. På denne måde oplever man, at så forskellige lande som Chile, Sydafrika og Iran fra tid til anden er blevet kaldt fascistiske. Det er misvisende, for ingen af disse landes politiske systemer kan meningsfuldt beskrives sådan. Der er ganske vist tale om ikke-demokratiske eller diktatoriske regimer, men de er ikke fascistiske. For at tale om at et styre eller et regime er fascistisk, må følgende mindstekrav være opfyldt:

FASCISME OG TOTALITARISME

- Der skal være tale om et et-parti-diktatur.
- Styret skal basere en stor del af sin magt på styrken fra egne masseorganisationer. Det er ikke nok at støtte sig til hær, kirke og borgerskab. Der skal være tale om et *massediktatur*.
- Indoktrinering og terror skal spille en vigtig rolle i magt-udøvelsen.
- Styret skal være erklæret anti-demokratisk og anti-socialistisk.

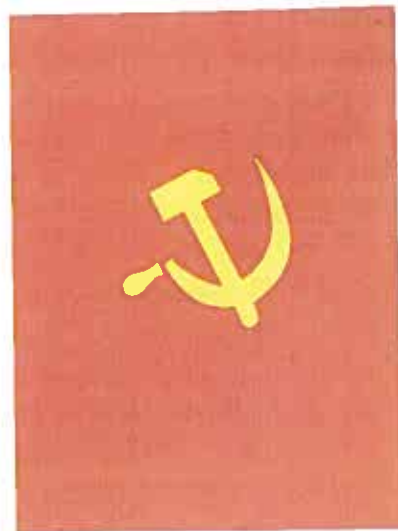
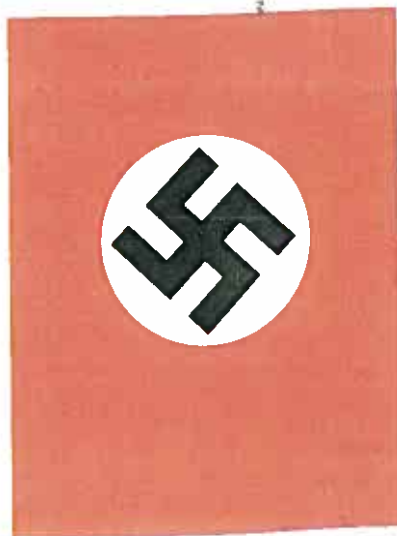
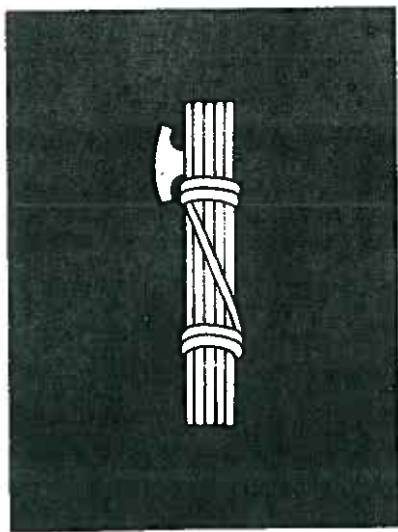
Fascistiske styre kan man altså kun forestille sig i det moderne massesamfunds æra. I virkeligheden har der til dato kun været to overbevisende eksempler på fascistiske styre, nemlig det italienske fra 1922/25 til 1943 og det tyske (nazismen) fra 1933 til 1945. Der har været mange fascistiske partier og bevægelser, men ingen udover de to nævnte, som har kunnet skabe et fungerende fascistisk regime. De fleste diktaturer, Miklos Horthys i Ungarn (1920-44),

Francisco Francos i Spanien (1939-1975/76), Antonio Salazars i Portugal (1932-1968/74) og diktaturerne i Sydamerika efter 1945 har været såkaldte *autoritære regimer*.

Hvor fascisterne søgte at gennemføre en revolution, har de autoritære regimer altid søgt at genskabe og opretholde den gældende samfundsorden. Hvor fascismen skabte moderne massesdiktaturer, har de autoritære regimer bygget deres magt på samfundets traditionelle magt-grupper.

Opdelingen mellem fascistiske og autoritære diktaturer har ikke været tilstrækkelig til at dække beskrivelsen af den række af forskellige politiske diktaturer, som har set dagens lys i moderne tid. Et af de store problemer har været, hvordan man skulle indplacere Stalins diktatur i Sovjet. Det var et moderne massebase-ret et diktatur, men det var ikke fascistisk. Fjerner man punkt 4 fra fascisme-definitionen ville den dog passe fint på Sovjet. En række amerikanske sam-

fundsforskere udviklede derfor i 1950'erne et nyt begreb, *det totalitære diktatur*, til at beskrive lighederne mellem de fascistiske regimer og Sovjet-staten. I denne definition spiller det ingen rolle om et diktatur er højre- eller venstreorienteret, om ideologien er fascistisk eller marxistisk. Vægten ligger på de tre første punkter i fascisme-definitionen suppleret med et punkt, der betoner de totalitære regimers indgreb over for den kapitalistiske markedsøkonomi. Ifølge totalitarisme-opfattelsen ligger det helt væsentlige og nye perspektiv i, at man med massesamfundet fik politiske diktaturer, der forsøgte at lade én ideologi, ét parti, én mand styre og kontrollere hele samfundslivet efter ens principper. Under Mussolinis, Hitlers og Stalins diktaturer handlede det ikke kun om at sætte sig på den politiske magt; det handlede om at få kontrol med den enkelte borgers bevidsthed og samvittighed. Vægten ligger på ensretning frem for pluralisme.

Totalitarismens faner. Italiensk fane med fascies, nazistisk hagekors og sovjetisk hammer og segl